

ՀՏԴ 274

Արևելագիտություն

Սեդեհեհնասիմ ՖԱԹԵՄԻ

Հայ-Ռուսական համալսարան, արևելագիտության ֆակուլտետ,
 հայցորդ 3-րդ կուրս Հայաստան՝ Երևան
 e-mail: saramn834@gmail.com

ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԿՐՈՆԱՓՈԽ ԵԶՂԻՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ (ԵՀՈՎԱՅԻ ՎԿԱՆԵՐ, ՀԻՍՏՈՒՆԱԿԱՆՆԵՐ)

Վերջին տասնամյակներում նկատվում է եզդիների կրոնափոխության ակտիվ միտում դեպի այլ կրոններ՝ Եհովայի վկաներ¹ և Հիսունականներ: Սույն հոդվածում փորձ է արվել ներկայացնել, թե ինչպիսին է կրթության դերը Եհովայի վկա դարձած եզդիների և եզդի հիսունականների մոտ: Հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել այն սկզբունքային տարբերությունները, որ առկա են կրթության հիմնախնդիրների մեջ երկու կրոններում և նրանց թողած ազդեցությունները եզդի կրոնափոխների մտածելակերպի վրա և առօրյա կյանքում: Հետազոտությունը վերլուծում է աշխարհիկ և աստվածաբանական դպրոցների դերերի բաշխումը և նրանց առանձնահատկությունները կրոնափոխ եզդիների (Եհովայի վկաներ և Հիսունականներ) շրջանում: Սույն հոդվածի հիմքում ընկած են հեղինակի դիտարկումները, համեմատության ու վերլուծության մեթոդով և անհատական և խմբային հարցազրույցները Հայաստանի և Ռուսաստանի Եհովայի վկաների և Հիսունականների կրոնը ընդունած եզդիների հետ: Այսպիսով՝ հոդվածում հանգում ենք այն եզրակացությունը, որ կրոնափոխ եզդիները ձեռք են բերում նոր հոգևոր արժեքներ՝ սովորելով աստվածաբանական դպրոցներում, իսկ աշխարհիկ կրթությունն առանալու տեսանկյունից Հիսունականները ավելի են խրախուսում կրթությունը ընդհանրապես և առանձնապես բարձրագույն կրթությունը:

Բանալի բառեր՝ կրոնափոխ եզդիներ, Եհովայի վկաներ, հիսունականներ, կրթության հիմնախնդիրներ, եզդիների համայնքներ, աստվածաբանական դպրոց, բարձրագույն կրթություն

С.Фатemi

ПРОБЛЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ СРЕДИ ОБРАЩЁННЫХ ЕЗИДОВ (СВИДЕТЕЛЕЙ ИЕГОВЫ, ПЯТИДЕСЯТЫХ)

Российско-Армянский (Славянский) университет, соискатель третий год, Института востоковедения, Армении, г. Ереван

За последние десятилетия у езидов заметна активная тенденция обращения в другие религии-Свидетелей Иёговы и Пятидесятники. В данной статье предпринята попытка представить, кокова роль

¹ **Фатemi, С.С.** «Езиды Армении в секте «Свидетелей Иеговы» (первичный анализ мотивации)». Регион и Мир, научно-аналитический журнал, Том IX, No 4, 2018, С.111-115.

образования у езидов ставших Свидетелей Иеговы и Пятидесятников. Целью данной статьи является изучение тех основных различий, которые существуют в проблемах образования обеих религий и их влияние на мышление и повседневную жизнь езидов поменявших религию. В исследовании анализируется распределение ролей светских и богословских школ и их особенности среди новообращённых (Свидетелей Иеговы, Пятидесятников) езидов. В основе данной статьи лежат наблюдения автора методом сравнения и анализа, индивидуальные и групповые интервью среди обращённых езидов в религию Свидетелей Иёговы и Пятидесятников Армении и России. Таким образом, мы приходим к выводу, что, обучаясь в богословской школе, обращенные езиды приобретают новые духовные ценности, а с точки зрения светского образования Пятидесятники более поощряют образование вообще и особенно высшее образование, чем Свидетели Иеговы.

Ключевые слова: обращённые езиды, Свидетели Иеговы, Пятидесятники, основные проблемы образования, езидские общины, богословская школа, высшее образование.

S. Fatemi

EDUCATION ISSUES AMONG CONVERTED YEZIDIS (JEHOVAH'S WITNESSES, PENTECOSTALS)

In recent decades, it has been observed an active trend of Yezidis converting to other religions, Jehovah's Witnesses and Pentecostals. This article attempts to present the role of education among Yezidis who became Jehovah's Witnesses and Pentecostals. The purpose of this article is to examine the principal differences that exist between education issues in the two religions and their effects on the converted Yezidi's thinking and daily life. The study analyzes the distribution of the roles of secular and theological schools and their peculiarities among the converted Yezidis (Jehovah's Witnesses and Pentecost). This article is based on the author's observations, method of comparison and analysis, individual and group interviews with converted Yezidis (Jehovah's Witnesses and Pentecost) from Armenia and Russia. Thus, the article concludes that converted Yezidis acquire new spiritual values by studying in theological schools, and in terms of secular education, the Pentecost encourage education in general and in higher education in particular.

Keywords. converted Yezidis, Jehovah's Witnesses, Pentecostals, education issues, Yezidi communities, theological school, higher education

Ավանդական եզդիական համայնքներում եզդիները ոչ միշտ են լիարժեք կրթություն ստանում: Նրանք հիմնականում սահմանափակվում են միջնակարգ կրթությամբ, երբեմն թերի միջնակարգ կրթությամբ: Հիմնականում տղաներն են ստանում միջնակարգ կրթություն, իսկ աղջիկների մեծ մասը ստանում է թերի միջնակարգ կրթություն, և շատ քչերն են շարունակում իրենց ուսումը մինչև միջնակարգ կրթության ավարտը:

Եզդիների մոտ բարձրագույն կրթության խնդիր հիմնականում չի դրվում, նամանավանդ աղջիկների պարագայում: Սակայն հանդիպում են ընտանիքներ, որ իրենց թե՛ աղջիկներին և թե՛ տղաներին տալիս են բարձրագույն կրթություն՝ կարևորելով կրթության դերը նրանց կյանքում:

Եզդի Եհովայի վկաներ

Կրթության դերը էապես չի փոփոխվում նաև այն եզդիների մոտ, ովքեր Եհովայի վկա են դառնում: Նրանք լիարժեք կրթություն չեն ստանում, քանի որ ըստ Եհովայի վկաների՝ կրթությունը հարկավոր է այնքանով, որ մարդ կարողանա կարդալ և ուսումնասիրել Աստվածաշունչը: Եհովայի վկաները չեն ձգտում բարձրագույն կրթության՝ այն համարելով ժամանակի անօգուտ վատնում:

Ըստ նրանց՝ Աստվածաշունչն ուսումնասիրող մարդն արդեն իսկ բարձրագույն կրթություն ունի¹: Չուրկ լինելով բարձրագույն կրթությունից՝ կրոնափոխ երիտասարդ եզդիները չեն կարողանում պատշաճ աշխատանք գտնել և այդ պատճառով արհեստներ են սովորում առօրյա կարիքները հոգալու համար: Նրանք մնացած ժամանակը տրամադրում են Աստվածաշունչը ուսումնասիրելուն ու քարոզելուն, քանի որ ասում են՝ «մարդը պետք է սովորի արհեստ իր հացը վաստակելու, իսկ մնացած ողջ ժամանակը հատկացնի Աստծուն՝ քարոզելու և Աստվածաշունչն ուսումնասիրելու համար»:

Հարցազրույցների արդյունքների հիման վրա կրոնափոխ եզդիների կրթական մակարդակը պայմանականորեն բաժանել եմ երեք խմբի.

- Կրթություն չունեցող
- Միջնակարգ կրթություն ստացած
- Բարձրագույն ուսումնական հաստատությունում սովորող և կրոնափոխությունից հետո ուսումից հրաժարվող

Կրթություն չունեցող եզդիները, Եհովայի վկա դառնալով, սովորում են գրել և կարդալ, բայց ոչ ավելին: Նրանց մեջ կան նաև այնպիսիները, որոնք ուզում են մասնագիտական կրթություն ստանալ, սակայն նրանց երազանքը չի իրականանում, քանի որ Եհովայի վկաները այն չեն խրախուսում: Նրանք ասում են. «Ավելի ճիշտ է ժամանակը օգտագործել Աստվածաշունչն ուսումնասիրելու և Եհովայի խոսքը ուրիշներին քարոզելու համար»:

Միջնակարգ կրթություն ստացողները ևս, որոնք նախկինում երազում էին շարունակել իրենց կրթությունը բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում, Եհովայի վկա դառնալով, հեռանում են իրենց վաղեմի երազանքից՝ իրենց ապագան տեսնելով միայն Եհովա Աստծուն ծառայելու մեջ:

Բարձրագույն ուսումնական հաստատությունում սովորող և կրոնափոխությունից հետո ուսումից հրաժարվող խմբում ներգրավված է եզդիների միայն հինգ տոկոսը:

Կրոնափոխ եզդիների կրթության հիմնախնդիրներն ավելի լավ պատկերացնելու համար ներկայացնում ենք մեր ուսումնասիրած օրինակներից երեքը:

Առաջին օրինակ. Վերջերս Եհովայի վկաների կրոնը ընդունած մի 30-ամյա կին պատմեց, որ 8-րդ դասարանից հետո չի շարունակել կրթությունը: Ծնողները թույլ չեն տվել, որ նա քաղաք գնա և շարունակի ուսումը՝ համարելով այն անոթայի արարք: Հետագայում, ամուսնանալուց հետո ժամանակի սղության և հնարավորությունների չունենալու պատճառով նա չի կարողացել անգամ ինքնակրթությամբ զբաղվել, չնայած նրան, որ միշտ երազել է բժիշկ դառնալ . . .

¹Տե՛ս <https://www.jw.org/hy/եհովայի-վկաներ/hunh/jw-կրթություն-դպրոց/>, 2019 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania.

Տարիների ընթացքում տնային հոգսերը, երեխաների դաստիարակությանը չթողեցին կնոջը նույնիսկ զբաղվել ինքնակրթությամբ: Նա անտեղյակ էր, թե բացի Եհովայի վկաների կրոնից՝ աշխարհում ի՞նչ ուրիշ կրոններ կան: Իսկ երբ ասեցի, որ համակարգչի օգնությամբ նա կարող է ստանալ շատ հարցերի պատասխանը՝ ասաց, թե կարծում էր, որ համակարգիչը երեխաների խաղերի համար է: Այս կինը կորցրել էր հետաքրքրությունը ամեն ինչի հանդեպ և փակված իր տանը՝ իրեն երջանիկ էր համարում և իր ողջ ժամանակը տրամադրել էր միայն Աստվածաշունչը ուսումնասիրելուն:

Երկրորդ օրինակ. 20 տարեկան մի տղա պատմեց, որ Նկարչական քոլեջի 5-րդ կուրսում է սովորել, բայց չի շարունակել ուսումը, քանի որ այն խանգարել է իրեն հոգևոր կյանքին անմնացորդ նվիրվելուն. «Եթե Եհովայի վկաների հետ չձանդամայի, հիմա երևի նկարիչ կլինեի»՝ ավելացրեց նա . . .

Երրորդ օրինակ. 19 տարեկան աղջիկ. «Ես Եհովայի վկա եմ դարձել և արհեստ եմ սովորել, որ հետագայում կարողանամ աշխատել: Կան եզդիներ, որոնք կրթությունը թողել են, երբ Եհովայի վկա եմ դարձել, որովհետև կրթությունն իրենց հոգևոր աճին խանգարել է: Մենք առաջնությունը տալիս ենք հոգևորին: Երբ դպրոցն ավարտեցի, ծնողներս առաջարկեցին, որ բժշկական ինստիտուտում շարունակեմ կրթությունս: Ես հրաժարվեցի: Եթե ես գնայի սովորելու, առավոտյան 9-ից մինչև 5-ը համալսարանում էի լինելու: Սակայն ժամը 16:00-ին Եհովայի վկաների ժողովի ժամն է, և ես չէի կարողանա ներկա գտնվել ժողովին, իսկ չմասնակցել չէի ցանկանում: Ճիշտ է, բարձրագույն կրթություն չստացա, բայց հազուադեպ մոդելավորմամբ եմ զբաղվում: Որպես Եհովայի վկա՝ ուզում եմ ավելի շատ ծառայել Աստծուն և իմ ազգին օգնել գտնելու ճշմարիտ ուղիին»:

Պետք է սակայն նշել, որ չնայած նրան, որ Եհովայի վկաները չեն խրախուսում բարձրագույն կրթությանը, նրանք քաջալերում են եզդիներին և առհասարակ բոլոր Եհովայի վկաներին (անկախ տարիքից և սեռից) սովորել օտար լեզուներ: Սա ինքնին նպատակ ունի ավելի հեշտացնելու օտարազգիների հետ հաղորդակցումը և Աստվածաշնչի քարոզումը: Իսկ այն տարեց եզդի տղամարդկանց և կանանց, ովքեր գրաճանաչ չեն, օգնում են սովորելու գրել և կարդալ, որպեսզի նրանք կարողանան ուսումնասիրել Աստվածաշունչը:

50 տարեկան մի եզդի կին, որն ուներ միջնակարգ կրթություն, սովորել էր պարսկերեն, որպեսզի Եհովայի վկաների ուսմունքը քարոզելու Հայաստանում սպրոդ պարսիկներին: Կինը հարցազրույցի ժամանակ նշեց, որ նրան արդեն հաջողվել է պարսիկ մի քանի ուսանողների կրոնափոխ անել:

Մի 65 տարեկան եզդի կին էլ ռուսերեն էր սովորել՝ Հայաստանում գտնվող ռուսներին քարոզելու նպատակով:

Եհովայի վկաների դպրոցները (Աստվածապետական դպրոցներ)¹

Եհովայի վկաները մկրտվում են որոշակի գիտակցական մակարդակի հասնելուց և ուսմունքը բավարար տիրապետելուց հետո միայն: Այնուհետև մկրտվողը մեկ տարի շարունակում է ծառայել և ուսումնասիրել ուսմունքը, մեծ ակտիվության դեպքում հնարավոր է նաև կիսով չափ կրճատվի այդ ժամկետը, որից հետո նա դիմում է երեցներին՝ խնդրելով իրեն թույլադրել հաճախելու ռահվիրական դպրոց:

¹<https://www.jw.org/hy/հրատարակություններ/ամսագրեր/w20120915/աստվածապետական-դպրոցներ/>, 2019 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania.

Ռահվիրական դպրոց

Դպրոցի ուսումնառությունը չորս տարի է, ընդ որում յուրաքանչյուր ուսումնական տարուց հետո աշակերտի ուսումը ընդմիջվում է, և նա իր գիտելիքները հինգ տարի կիրառում է քարոզչության մեջ, հետո սկսվում է ուսումնառության երկրորդ տարին, և այդ սկզբունքը գործում է մինչև ուսումնառության ավարտը: Ուսումնական տարին բաղկացած է տասնօրյա դասընթացներից, մնացած ողջ ժամանակը հատկացվում է քարոզչությանը և Աստվածաշնչի ուսումնասիրմանը:

Երեցների դպրոց

Կանայք իրավունք չունեն այս դպրոցում սովորելու: Երեցների դպրոցում ուսումնարության տևողությունը չորս տարի է: Տարվա ընթացքում տաս օր հատկացվում է Աստվածաշնչի խոր ուսումնասիրմանը և ժողովներ վարելու հմտություններ ձեռք բերելուն: Մնացած ողջ ժամանակը անցնում է քարոզչության և Աստվածաշնչի ուսումնասիրման վրա: Ուսումնառության առաջին տարուն հաջորդում է չորս տարի տևողությամբ պրակտիկ գործունեությունը: Դրանից հետո սկսվում է ուսումնառության երկրորդ տարին, որից հետո նորից չորս տարվա պրակտիկ գործունեություն և այս ձևաչափով մինչև ուսման ավարտը:

Շրջանային դպրոց:

Այստեղ ուսումը տևում է երկու ամիս, որից հետո նրանք հինգ տարի զբաղվում են քարոզչությամբ և Աստվածաշնչի ուսումնասիրությամբ: Հետևում է ևս երկու ամսվա ուսումնառություն, և սրանով ուսումը ավարտում է: Այն իր մեջ ներառում է Աստվածաշնչի ուսումնասիրությունը, քարոզելու մեթոդիկան և ժողովները կառավարելու հմտությունները:

Եզդի Եհովայի վկաներն առանց ջանք խնայելու ծառայում են Եհովա Աստծուն և քարոզում են, որպեսզի հետագայում կարողանան սովորել այդ դպրոցներում:

Եհովայի վկաները հոգևոր կիրակնօրյա դպրոցներ չունեն երեխաների համար, քանի որ «Եհովա Աստված ուզում է, որ բոլորը միասին իրեն երկրպագեն¹»: Այդ պատճառով երեխաները իրենց ծնողների հետ վաղ հասակից մասնակցում են հոգևոր ժողովներին: Բացառություն չեն նաև եզդի Եհովայի վկաները: Գոյություն ունի հատուկ մշակված ծրագիր Եհովայի վկաների կայքում՝ «աստվածաշնչային ուսմունքներ» երեխաների համար, որը իր մեջ ներառում է ֆիլմերի, երգերի և առաջադրանքների² ցուցադրում Աստվածաշնչի թեմաներով: Եհովայի վկաները շաբաթը երկու անգամ միասին մասնակցում են ժողովներին՝ երկու-երեք ժամ տևողությամբ, որտեղ ուսումնասիրում են Աստվածաշունչը (հին և նոր կտակարանները): Մնացած ողջ ժամանակը զբաղվում են անձնական ուսումնասիրություններով և քարոզչությամբ³:

¹ Տե՛ս <https://www.jw.org/hy/lehovayhi-vkanyer/hunh/jw-կրթություն-դպրոց/>, 2019 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania.

² Տե՛ս <https://www.jw.org/hy/աստվածաշնչյան-ուսմունքներ/երեխաներ/> 2019 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania.

³ Տե՛ս **Փաթեմի, Շ.Շ.**, *Проповедники Свидетели Иеговы и их методы пропаганды в ездских общинах*, “Danish Scientific Journal”, №21/2019 ISSN 3375-2389 Vol. C. 70-74

Եզդի Հիսունականներ

Եզդի հիսունականները, բացի հոգևոր կյանքից, հաճախելով աստվածաբանական դպրոցներ (Ռահավիրների դպրոցներ¹, Երեցների դպրոցներ²), մեծ կարևորություն են տալիս աշխարհիկ կրթությանը՝ մասնավորապես բարձրագույն կրթությանը: Միջնակարգ ուսումից հետո շատ եզդի 50-ականներ շարունակում են իրենց ուսումը բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում: Նրանց մեջ քիչ չեն գիտության և արվեստի գործիչներ՝ բժիշկներ, իրավաբաններ, ինժինեռներ, մանկավարժներ և այլն: Նրանք չեն զբաղվում միայն սպորտով և պարով: Ինչպես իրենք են նշում, «այդ գործերով զբաղվելը Աստվածահաճո չի»: Երեխաների համար գործում է կիրակնօրյա հոգևոր դպրոցը, որտեղ նրանք հատվածներ են արտասանում Աստվածաշնչից, երգում են Աստվածաշնչի թեմաներով գրված հոգևոր երգեր: Այստեղ գործում են երկու տարիքային խմբի՝ 5-ից 10 տարեկան և 10-ից 14 տարեկան երեխաների երգչախմբեր: Աստվածաբանական դպրոցների աշակերտների տարիքը 3-ից 14 տարեկանն է: 14-ից բարձր տարիքի երեխաները համարվում են հասունացած և ժողովներին մասնակցում են բոլորի հետ միասին: Կիրակնօրյա դպրոցների աշակերտները մասնակցում են մեծահասակների հոգևոր ժողովներին՝ մեկ ժամ ասմունքում և երգում են հոգևոր երգեր, իսկ մնացած երկու ժամը շարունակում են իրենց ուսումը հոգևոր դպրոցում: Ինչ վերաբերվում է մեծահասակներին, նրանք շաբաթը հինգ անգամ հավաքվում են որևէ մեկի տանը կամ ժողովի սրահում և երկու ժամ տարբեր ձևաչափերով ուսումնասիրում, վերլուծում և քննարկում են Աստվածաշունչը (միայն նոր կտակարանը): Մնացած ողջ ժամանակը զբաղվում են իրենց առօրյա գործերով, ուսումով: Հիսունականները չեն զբաղվում քարոզչությամբ: Այսպիսով՝ եզդիները կրոնափոխությունից հետո ձեռք են բերում նոր հոգևոր արժեքներ, սովորում են օտար լեզուներ և այլն: Եզդի Եհովայի վկաները ավելի խորանում են իրենց հոգևոր ուսումնասիրություններում, իսկ եզդի Հուսունականները հոգևոր կյանքին զուգահեռ՝ ավելի նպատակային են աշխարհիկ գործերում և կյանքում:

Հոդվածը տպագրության է երաշխավորել խմբագրական կոլեգիայի անդամ, պ.գ.դ., Վ.Ռ.Բալայանը:

¹ Կարող են սովորել տեղամարդիկ և կանայք:

² Կարող են սովորել միայն տղամարդիկ: